

bauhof

Aiaparadiis

*Mida külvad,
seda...*

**Kõik vajalik
ettekasvatuseks
ja kevadisteks
aiatöödeks Bauhofist!**

ALEVITE PÄRLEID

JÄRVA-JAANI

Heiki Pärdi

FOTOD: HEIKI PÄRDI

*20. sajandi algul oli Järva-Jaani üpris tavaline
kihelkonnakeskus, mille südamikus olid keskaegne
kirik ning 1906. a ehitatud historitsistliku paekivist
peahoonega kirikumõis.*

Kirikumõisa peahoone,
ehitatud 1906. a. (2008)

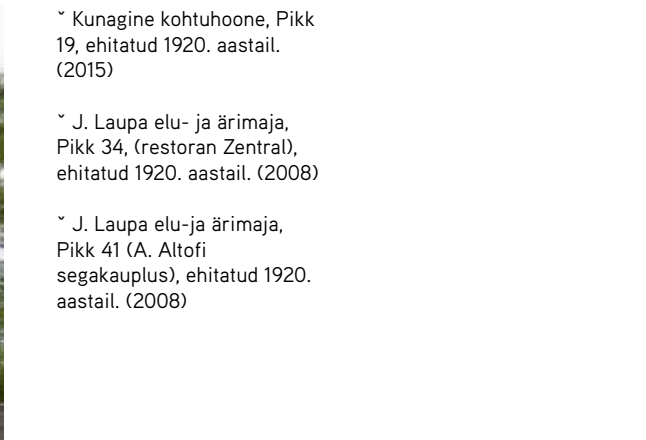

^ Apteeker A. Steini maja, ehitatud 1900. aastail. (2008)

< P. Pentre (Pentsoni) jahu-, sae- ja villaveski hoone, ehitatud 1920. aastail, hävis 2008. (2008)

^ A. Vinki elu- ja ärimaja, Pikk 22, ehitatud 1920. aastail. (2008)

~ Kunagine kohtuhoone, Pikk 19, ehitatud 1920. aastail. (2015)

~ J. Laupa elu- ja ärimaja, Pikk 34, (restoran Zentral), ehitatud 1920. aastail. (2008)

~ J. Laupa elu-ja ärimaja, Pikk 41 (A. Altofi segakauplus), ehitatud 1920. aastail. (2008)

Siin tegutsesid mõned käsitöölised ja arst P. Waldner (haigemaja asus Koerus). Keika külas, praegu peaaegu alevi keskel (Pikk tänav 32), asus proviisor Albert Steini apteek. Orina mõisale kuuluvat talurahvakauplust praegusel Pika ja Jaani tänava ristil rentis Georg Mühlbaum, kes pidas samas ka õllepoodi.

Hoogsamalt hakkas Järva-Jaani arenema aastast 1918, kui Tamsalu-Türi kitsarööpmelise raudtee haru kaudu tekkis parem ühendus suuremate keskustega. Eriti jõudsalt kasvas alev 1923–24, kui ümbruskonnas töötati rohkesti üles metsa. 1920–30. aastail ehitati siia hulk ettevõtteid, ärisid ja elumaju.

Kiriku ja pastoraadi kõrval oli Järva-Jaani üheks silmapaistvamaks hooneks alevi keskel asunud Paul Pentre (Pentsoni) suurvski, mis 2008. aastal tule-

kahjus hävis. Viljaveskis jahvatati jahu, tehti kruupi ja mannat, teises osas saeti laudu ning töödeldi villa. Pärast II maailmasõda tootis veski alevi jaoks ka elektrit. See aegade jooksul korduvalt maha põlenud ja uuesti üles ehitatud suurejooneline hoone oli mälestisena riikliku kaitse all.

Üks vanemaid ja stiilsemaid hooneid Järva-Jaanis on 20. sajandi algul ehitatud kohaliku arsti Rennenbergi maja peatänava ääres (Pikk tänav 28). 1937 ostis maja ära notar Karl Siider ja tegi sellele juurdeehituse. Praegu asub seal Järva-Jaani vallamaja.

Teistest selleaegseist hooneist väärib märkimist elu- ja ärimaja Pikk tänav 18. 1920. aastail pidas siin koloniaalkauplust K. Sark, hiljem seadis Julius Sark sisse nahaparkimistöokoja. See kohalikust kollakast paekivist põhi-

~ Arst Rennenbergi maja, praegu Järva-Jaani vallamaja, ehitatud 1900. aastail. (2008)

~ K. Sargi elu- ja ärimaja, ehitatud 1920. aastail. (2008)

koruse ja puust teise korrusega maja on hästi liigendatud väliskujuga – mõlemas otsas põikhooned, esiküljel katuseärkel, tagaküljel lahtise taandrõduga sammaskäik ning otsas sammastele toetuv klaasveranda. Maja valmis Järva-Jaanis hulga maju ehitanud kohaliku tuntud ehitusmeistri Verner käe all.

Samas üle tee asub 1920. aastail ehitatud omapärane pultkatusega paekivihoone (Pikk 19). Enne sõda asus siin kohalik kohus (Rakvere-Paide Rahukogu rahukohtuniku Järva-Jaani jaoskond, 1938–39 Rakvere Ringkonnakohtu Järva-Jaani jaoskond). 1950. aastail oli majas masina-traktoriijaama (MTJ) kontor, seejärel kooli algklasside maja, hiljem teenindusmaja. Praegu (2016) seisab maja tühjal.

Veidi maad kiriku poole on veel kolmas kohalikust pae-

kivist hoone – traditsionalistliku ilmema maja (Pikk 22), kus enne sõda asus A. Vinki jalgratta- ja raadioäri ning piltnik Kreiveri fotoateljee. Majas on olnud ka lihunik Laado lihapood, 1950. aastail tegutses siin vorstitööstus ning 1970.–80. aastail kokkustupunkt, praegu Kurvi pood. Selle maja välisilmes on eeskujud võetud pastoraadihoonest.

Pikal tänaval on 1920.–30. aastail ehitatud elu- ja ärihooneid. Lisaks apteeker Steini majale (Pikk 32) kerkis siia kolm kohalikule suurärimehele J. Laupale kuuluvat elu- ja ärihoonet. Ühes (Pikk 34) elas ta ise ja pidas restorani Zentral, vastasmajas (Pikk 41) asus 1930. aastail A. Altofi segakauplus. Veidi edasi (Pikk 45) on J. Laupa kolmas suur ja väga alevilik maja, kus nõukogude ajal töötas söökla. Pikal tänaval asuvad ka 1934

ehitatud omanäoline pritsima-
ja (praegu tuletõrjemuuseum)
ning 1939 valminud rahvamaja.
Mitu tähelepanuväärset äri- ja
eluhoonet paikneb ka alevi tei-
se tähtsama liiklussoone, Jaani
tänav ääres, praeguse kesk-
väljaku servas. Siin on 1920. aas-

^ J. Laupa elu- ja ärimaja,
Pikk 45, ehitatud 1930.
aastail. (2008)

tail ehitatud Tarvitajate Ühisuse
paekivist kauplusehoone, mis
sai sõjatules kannatada. 1947. a
ehitati majale teine korrus ning
poerule laiendati, praegu ka-
sutab seda A ja O kauplus.

Kaks tüüpilist alevi elu- ja
ärimaja asub Pentre veski naab-
ruses. Ühes (Lai/Jaani 5) oli
H. Rööpsoni pagariäri ja sega-
kauplus ning nõukogude ajal
õllesaal, leivapood jmt.

Rööpsoni maja kõrval (Jaa-
ni 9) oli H. Janovi liha- ja toidu-
pood, kus juba Eesti ajal töötas
ka postkontor. Selles, ühes Jär-
va-Jaani kunagises esindusliku-
mas majas oli ka nõukogude ajal
postkontor ja telefonikeskjaam.
Valgeks krohvitud T-kujulise
põhiplaaniga paekivihoonele
lisasid elegantsi ja esinduslik-
kust kaks rõdu toetavat sammast
peasissekäigu ees, mis on nüüd-
seks hävinud. Maja vasakpoolses
otsas on ümar väljaaste selle peal
asuva klaasverandaga.

Kaks 1930. aastaist pärit
stiilset elamut asub Laial tä-
naval: funktsionalistlik maja
Lai tänav 5, (ehit 1936, omanik
L. Türk) ja Velbri-stiilis maja

< Pritsimaja, Pikk 24,
ehitatud 1934. (2008)

< Rahvamaja, Pikk 30,
ehitatud 1939. (2008)

< H. Rööpsoni elu- ja ärimaja,
Jaani 5. (2008)

(Lai 21). Türgi majas elas 1950.
aastail ühe üürikuna kohalik
hinnatud hambatehnik E. Lim-
berg. Teise maja laskis 1940.
aastal ehitada Eesti kaitseväge
ohvitser Juhan Lüüde, kelle
punased hiljem represseerisid.

Kahjuks on mitmed Järva-Jaa-
ni kunagised uhkemad majad
jäänud tänapäeval tühjaks ja
lagunevad nagu üldse paljud
vanad esinduslikud hooned
meie alevites ja väikelinnades.

^ H. Janovi elu- ja ärimaja,
Jaani 9 (lihapood, postkontor
ja telefonikeskjaam), ehitatud
1920. aastail. (2008)

> L. Türgi elumaja, Lai 5,
ehitatud 1936. (2008)

> J. Lüüde elumaja, Lai 21,
ehitatud 1940. (2008)

ÕIENDUS

PÖÖNINGU 2015. A
NOVEMBRINUMBRI ALEVITE
PÄRLITE RUBRIIGIS OLI
MÕISAKÜLA TUTVUSTUSSE
SATTUNUD EKSIKOMBEL HOOPIS
TÕRVA ELEKTRIALAJAAMA PILT.
TOIMETUS PALUB VEA PÄRAST
VABANDUST!

